

Bevezető

Dizseri András: Részletek Mónika naplójából

Fekete Ágnes: Megemlékezés Tímár Mónika halálának 60. évfordulóján

Dabóci Mihók Mária: Móni és a Közösség

Florilegium

Bevezető

1962. december 13-án halt meg Tímár Mónika.

Tavaly, 2022 decemberében, halála hatvanadik évfordulója alkalmából szerettünk volna egy reá emlékező, Móni napot tartani. Közbejöttek azonban az ónos esős napok, ezért el kellett halasztanunk a megemlékezést, amelyre az idén március 18-án került sor.

Erre a napra meghívtuk „Mónika barátait”.

Elsőként Dizseri András emlékezett a Mónika naplójából általa választott részletek felolvasásával. Ő és felesége, Kati szívbeli barátai voltak mindvégig Tímár Ágnesnek. Andrást követte Fekete Ágnes református lelkésznő, majd pedig Dabóci Mihók Máriának, a Tímár Ágnes körül alakult kis közösség tízedik tagjának előadása. Az előadókon kívül részt vettek az emlékezésen a Mónika emlékét ápoló ismerőseink, népes családok tagjai, nővérek Kismarosról, Budapestről a Jézus Kistestvéreitől, a korral foglalkozó egyháztörténész és szociológus. Eljött férjével és három gyermekével Nagy Katalin, aki Móni kedvenc virágát, a tubarózsát varázsolta e szám címlapjára.

Megemlékezésünk befejezéséként meghallgattuk Gounod Ave Máriáját, melyet hegedűn játszott Udvardy Mónika hegedű tanárnő, aki édesanyjától Tímár Mónika emlékére kapta a keresztnevét.

MÓNIKA NAPLÓJA

Egy szerzetesközösség élete az üldöztetés éveiben

(Részletek)

Válogatta és felolvasta Dizséri András

I. füzet: Készenlétben

1957. szeptember 11.

Már napok óta úgy vágyódom egy kicsit hegedülni. Ma a Körtéren hirtelen azt hittem egy pillanatra, hogy hazamegyek, s rögtön arra gondoltam, hogy hegedülök... Ha ez álmomban történik, hát rendben van. De hogy is juthat ilyen bolondság ébren az eszembe? Úgy látszik, nincsenek öléggé kordában fickándoató vágyaim.

A másik, ami nem hagy nyugtot: a csavargás. Úgy, de úgy süt a nap! Ma mikor kiléptem a Mozgásterápiáról, felnéztem a Sas-hegyre, s azt gondoltam, hogy ha az nem lenne engedetlenség, akkor félóra múlva ott ülnék a hegyibe, s csak néznék, néznék. Felajánlottam.

...Nem vagyok álmos. De rögtön le kell feküdni. Úgy szeretnék olvasni, olvasni, olvasni.

1957. szeptember 20.

...Az ember annyi akaratlan bűnt követ el! Arra gondoltam, hogy mentegetődzés azt mondani, hogy „nem akartam”, hisz hiába nem akartam, mégis összetörik a tényér, ha leejtem.

De az biztos, hogy összeszedettség, figyelmességgel csökkenteni lehet, nagyon csökkenteni.

...Elhatároztam, hogy annyit lógok, amennyit csak lehet. Mindig mindenütt úgysem lehet lenni, mindent úgysem lehet megtanulni és elolvasni, hát ki kell válogatnom a legjobbat.

1957. szeptember 21.

Nagyon ki kell használni az időt. Annyi minden érdekel, vonz, annyi a tanulnivaló. Édes napi hét óra alvást ír elő. Nehéz aludni, de annál nagyobb szeretettel csinálom, olyan szép az engedelmesség!

1957. szeptember 25.

...A nyárspolgárok egyik „szellemi” gyönyörűsége a botránkozás.

1957. szeptember 29.

Ó, szép engedelmesség! Örökké lobogó áldozati tűz! Te, szeretet tápláléka, mennyire szeretlek! Mennyire akarlak! A lelkem tele van zenével. Gregorián muzsikával. Csodálatos, emberentúli zene, kristálypatak, tiszta forrás. A zene Roma aeternája; olyan nagyon szép! Lélekmuzsika. Az ember szépsége legjavát szűrte ki benne.

1957. október 4.

Dosztojevszkijt olvasom. Alig tudom letenni. Sűrűn folyó szépség...

1957. november 28.

...Ma délután otthon leszek. Csak franciára kell elmenni. Oly jó otthon lenni! Érdekes, azon tűnődtem, hogy is van az, hogy a szerzetes magányosabb, mint a világi. Jó ez a magány, mert enélkül nem jutnék el Jézushoz. És ha sokszor nehéz is, sokkal többször boldogító, mert Isten atmoszférája. De mi mégis természetfeletti szeretettel kapcsolódunk egymáshoz. Ennyire és ilyen érdek nélkül a világban sose szeretnek, se engem, se mást...

1957. december 3.

...Chesterton: „Ember, aki Csütörtök volt.” Még nem értek belőle semmit, de nagyon élvezem a stílusát, pompás meglátásait, jellemző rajzait. Persze igen emészt a kíváncsiság...

II. füzet: „Az első szeretet”

1958. november

...Az időt nemcsak akkor lopom az Úristentől, ha nem csinállok semmit, hanem ha önmagamért csinálom, amit csinállok...

1958. november 23.

A szív a legtisztább örömből is belefárad. Egyedül marad az ember, s akkor kezd porosodni, megsüppedni, s lassan-lassan valami üresség és hidegség lép a helyébe...

1958. december 9.

...Nem fájna úgy utána a szívem, ha csinálnák, akik csinálhatják. Mindig azt gondolom erről, hogy olyan, mint amit Atya mondott Kis Szent Teréz szüleiről: hogy a maguk szerzetesi hivatásáról kellett lemondaniuk, hogy egy Szent Terézt adhassanak. Engem is ilyen tápláléknak, termőföldnek

hív az Úristen. Akármilyen furcsán hangzik is: lehet valakinek az a hivatása, hogy odaadja a hivatását...

1958. december 15.

Minden kínlódáson túl is csodálatos dolog lelket formálni...

1959. január 16.

Kedves Szent Marcellus pápa és vértanú, segíts át ezen a vizsgámon! Félek. Könyörögj ki nekem egy icipici vértanúságot. Megbukni vagy jelest kapni – ez egyszerű dolog. De nem akarok se a hős, se a zseni fényében tündökölni. Egyszerűen, csöndesen és szürkén, egy négyessel vagy még inkább egy hármassal, amelyről hiszik is, nem is. - Ó Uram, pár percet talán virraszthatnék ezzel melletted a Getszemániban. Fogadj el! (Marxizmus vizsga, az első.)

III. füzet: A mások terhe

1959. június 1.

Most kezdem szeretni a szegényeket. Eddig csak a szép szegényeket szerettem. Ahol a test szegénységén átragyog a lélek gazdagsága.

Egyik reggel egy részeg embert láttam aludni egy közért küszöbén. Krisztus a betegekért és bűnösökért jött - „hogyan éljen”. Csordultig teltem szeretettel...

1959. november 7.

...Nem hiszem, hogy a szenvedéstől jobban növekednék, mint a szeretettől. Különböznél sem akarok növekedni vagy nem növekedni, csak odaadni magam...

IV. füzet: „...ahova nem akarsz!”

1961. május 26.

..Eddig nem volt munka számomra az engedelmesség. Most munka...

1961. június 5.

...Csak szólj velem, Uram! A gyerekeket olyanra biztatom, aminek mindenki az ellenkezőjét állítja körülöttem, még János atya is. Ugye, Édes, nem tévedünk? Lehetetlen, hogy mindent le kelljen tagadni, elárulni azért, hogy folytathassuk. Lehetetlen, hogy szabadjon hazudni.

Lehetetlen, hogy neked az legyen a fontos, hogy mindenáron „okosak” legyünk. Ugyanakkor tudom, hogy milyen messzemenően józanoknak és reálisoknak kell lennünk a magunk erejét illetően. Melyikünk nem törik le, ha a maga hepciáskodásából kerül be? Senki ember nem ad tanácsot. Mindenki szerint mindig csak „mentenünk” kell. Mater boni consilii, könyörögj érettünk!...

...Ma előlépem „terheltté”.Úgy látszik különféle fokozatok vannak: vádlott, terhelt, tanú... Mikor aláírtam a jegyzőkönyvet, amelyben beismertem „bűnösségemet”, úgy éreztem magam, mint a menyasszony, mikor a házassági szerződését aláírja. Csak három órát tartott az ujjlenyomatokkal együtt. A másik ketten még nincsenek itthon. Ahogy megjöttem, odatérdeltem az én Uram elé és elénekeltem neki háromszor a Suscipie-t. Secundum eloquium tuum... a Te szavad szerint! Azon a módon, abban a formában, ahogy Te akarod. Egészen odaadom magam. Te tudod, hogy félek minden kis kellemetlenségtől, hát még ettől a nagy kellemetlenségtől.

1961. augusztus 17.

Ma egy éve ilyenkor egy gyönyörű nyiladékbán feküdtünk Pálihálás fölött a bakonybéli úton. Emlékszel, Édes? Mindnyájan elaludtatok, s én lélegezni se mertem, hogy ne zavarjalak titeket. Csak ittam a szememmel a fényt, a színeket, a pillangók táncát...

1961. szeptember 13.

Holnap Exaltatio Crucis. Különösen kedves most nekem. És sehogy sem tudom megünnepelni. Olyan száraz és poros vagyok, mint a Kerepesi út...

1961. október 5. Szent Placid

Édesanyám! Most kaptam a leveled. Azaz hogy most maradtam egyedül vele. Késő este van. Annyira fáj belül. Mennyi minden van, amit csak a sorok között kell érteni. Atyától is ma jött. Az talán még szomorúbb. Engem féltesz! Édes! Édesanyám! Ne aggódj értem! Hisz nekem egyetlen fájdalom és bánatom a ti szenvedésetek! Ó, bár adna az Úristen nekem minden szenvedést és nektek minden kegyelmet (bár tudom, hogy fordítva van, pont fordítva), de így szeretném. Ó, hogy vágyódom most minden szenvedésre! Bár ugyanakkor borzadok is tőle, de előnti, elsodorja a test húzódását a vágyam. Szeretlek! Szeretlek benneteket! És fáj, hogy nem írhattok meg mindent úgy, ahogy szeretnétek. És én sem írhatom meg. Fájt, ahogy felnéztél, ahogy feleltél a börtönőrnek, ahogy gyorsan visszadugtad a kezed, mikor egyszer

önkéntelen letörölted a könnyeidet. Fáj, fáj, fáj! Bár velem lenne, akkor hogy örülnék neki!

V. füzet: Bárcsak fordítva lenne!

1961. október 22.

Most jöttem ki Édestől. Illetőleg azóta most vagyok „beszélőképes”. Eddig csak „síróképes” voltam...

...Annyi mondanivalóm volna – Neked és nekik. De a fáradtság és a fájdalom miatt csak szavak nélkül harangoz bennem minden. És neked, Uram, szavak nélkül is elmondhatom. De nekik – de mire hazajönnek, megfakulnak, eltűnnek a dolgok, ahogy október színei: sár- és ködtengerré, barna avarrá változnak. És ez fáj. Pedig gyermeki odaadásomnak ez nagyon földies formája csupán – amiből ki kell nőni. (Az írásom nem tudatalatti komplexusoktól, hanem a vonatrázástól ilyen.)

1961. november 10.

Nagyon nehéz a szívem. Tizedike, és levél még mindig nincs. Kalimpáló szívvel rohantam haza. Olyan valószínűtlen, hogy – elmúlt. Az egész nyár úgy „kiesik” - annyira látlak magam előtt, Édes. Mozdulataidat, a nevetésedet, lépésed ritmusát. Annyiszor hiszem, hogy délután kimegyek a buszhoz, hogy vacsoránál ott vagy, s az egész népes család. Az utolsó évben, ha hazamentem, mindig olyan szép, meleg színű, napsütéses volt a kápolna. Szívtam magamba ezt a ragyogást – egyszer még szükségem lesz rá – gondoltam. Honnan szedtem akkor ezt a bizonyosságot? Ma nem tudom elhinni, hogy itt „az” az idő.

1961. december 5.

Jön levél, nem jön levél, jön levél, nem jön... Ma még türelmes vagyok, de holnap is türelmes leszek, holnapután pedig még a Te Deumot is elmondom. De elmondom inkább mindenképpen, csak jöjjön meg. Egyszóval megígérem, hogy még pénteken is türelmes leszek szükség esetén...

...Ma fél ötkor csrrr... szólt az óra. Én éppen el voltam foglalva álmomban, de azért felébredtem egy kicsit, és tudtam, hogy fel kellene kelni. Azt álmodtam, hogy Édes egy napra hazalátogatott, és egyenesen Óbudára ment, hogy meggyónják, mert az a legfontosabb, az biztosan meglegyen. Én csak este tudtam meg, s ha nagyon rohanok, tán még ott

érem. Éppen rohantam, amikor csrrr... Fel kell kelni. Konok keserőséggel elhatároztam, hogy inkább elalszom, de nem mulasztom el, hogy meglássam Édest, hisz már mindjárt... És futottam a villamos után és álmodtam tovább – és kiértem Óbudára, és János atya azzal fogadott, hogy éppen elmentél, mert már nagyon késő volt. És abban a pillanatban tudtam, hogy nem érdemes aludni tovább, s felébredtem pontosan 10 perccel a csöngetés után, de nem úgy, mint aki félálomból ébred, hanem mintha nagyon mély és fáradt alvásból érkeznek. Milyen árulkodóak az álmok... Pedig néha én is azt hiszem, hogy már nagylelkűbb vagyok...

1961. december 25. Nagykarácsony

Annyi minden írivalóm volna. Tegnap és ma mérföldeket jártam be, és olyan dolgokat láttam, amit „szem nem látott, fül nem hallott...” (1Kor 2,9). Soha ennyire nem fájt semmi, és soha ilyen mélyen, ennyire igazán boldog nem voltam. Az Úristen, a Krisztus tapinthatóvá lett számomra. Pedig a szívem tudja (az eszem nem, csak a szívem), hogy a szenvedésnek, az örömnél ez csak a kezdete...Jászla, Betleheme. Az én életem egyiptomi futása, názáreti csendje, és Kálváriája még csak ezután jön.

1961. december 27. Szent János

...Milyen furcsa, az ember milyen nehezen tud viszonzás nélkül szeretni...

VI. füzet: Magamról meg kell feledkezni

1962. március 21. Szent Benedek

Ma vagyok 25 éves. Még soha ilyen boldog nem voltam, hogy élek. Nagyon-nagyon megköszöntem az Úristennek, hogy megteremtett. Nekem annyira jó dolgom van, hogy – akármilyen csacsóság is – szégyellem. Úgy könyörögtem Jézusnak, hogy ne csak karjaiban dédelgessen, hanem vigyen magával a keresztúton.

Mióta Édesapám és Édesanyám nincs itthon, most először néhány hete, hogy nem csak békesség van bennem, hanem valami ragyogó, sodró boldogság, ami egészen megráz – néha csak tántorgok, mint szédült pillangó a fényben. Nem hasonlít ez régi boldogságaimhoz, vagy alig. Kizárólagos és egyedüli forrása az Úr Jézus közelléte. Most egy évig olyan volt, mintha őt is bezárták volna Kalocsára vagy a Fő utcára. Pontosan úgy volt közel, illetve messze... Most pedig olyan közel van,

mint még soha életemben, érzem a keze fogását szinte, látom a fényét, a mozdulatait, szava minduntalan megcsendül bennem. S még soha nem szomjaztam így rá, fizikai fájdalom szinte, ha nem lehetek Vele, az Oltáriszentséggel...

VII. füzet: Az időm rövid...

1962. május 9.

Csak 32 sort szabad írni.

Először bögttem. Aztán azt gondoltam: feleannyi betűbe tízszer annyi, százszor annyi, ezerszer annyi szeretetet tudok beletenni. Az egész csak felhívás, hogy jobban szeressek, csak felráz, ha elszürkül bennem...

Két hónapig se látogatás, se csomag, se levél. Nehezemre esik, hogy ne mondjam azt, hogy disznók. Édes mosolygott, vidám volt, de tudom, hogy azért nagyon rossz nekik. Ó, az életemet is odaadnám! Ez a két hónap színaranyból lesz.

1962. május 13.

...Én Istenem, minek élek,
Ha a semmitől is félek.
Száraz levél megzizzenik,
Bennem a vér meghidegszik.

Ez most a szó szoros értelmében áll. Múltkor kompletórium alatt egy macska lépteitől dermedtem meg – megjegyzem, nem csak én, az egész kórus. Igaz, hogy valami „plén” sétált végig. Néha – elég gyakran – igen-igen félek.

Mióta a Falladát olvastam, jobban megértem az ávósokat. Megértem? Ez túlzás. De megsejtettem valamit belőle. Úgy látszik, az Isten képeire alkotott embernek kiirthatatlan igénye, hogy jót tegyen – s ha már nem teszi, megteremti magában azt a légbört, ami igazolja őt, hogy legalább jónak láthassa. S kellő gyakorlattal az ember úgy idomíthatja a szemét, hogy mindig olyannak lássa a dolgokat, amilyennek akarja. Escherich felügyelő embereket gyilkol és vadászik, s ez a kötelességteljesítés jó érzésével tölti el. De mikor „aljas”, „önző” okból kényszerít öngyilkosságra egy hitvány kis csavargót, akit ő senkinek tart, sokkal inkább senkinek, mint a többi áldozatát, akkor felborul és felbomlik a belső világa, szétbomlik az élete. Úgy látszik az értelmes emberek is

meg tudják úgy magyarázni gonosz életüket, hogy fontosnak, jónak, becsületesnek hiessék... És vannak aztán elmebetegek. Mindenesetre félelmetes, hogy milyen vakká tud válni az ember.

1962. június 19.

Édes!

Szeretném, ha tudnád, hogy nem vagyok mindig erős, vidám. Sokszor nagyon letörök, és nagyon nyomorultul érzem magam. De tudom, hogy ez a legnagyobb fokú disznóság és gonoszság tőlem, mikor süt rám a nap, simogat a szél, esik az eső, futhatok, olvashatok és szentmisére mehetek. Azért is nem írom le soha, mert ki se mondom, rögtön félreteszem, kisöpröm. Csak azt nem szeretném, ha jobbnak hinnél. Vettem egy furulyát. Majd egyszer elmesélem, miért és hogyan. Most nincs energiám – időm se.

VIII. füzet: „... legyen akaratom szerint!”

1962. augusztus 24.

Anyám, most kaptam meg várva várt leveled. Még ég az arcom a fájdalomtól, és még kalapál a szívem. Lehet, hogy felnőtt szemmel nevetséges. Leveled első húsz sorából csak a bevezető hármát hagyták meg. A többi sötétkék tintával szörnyűségeken össze volt maszátolva...

1962. szeptember 8. Boldogasszony napja (kora hajnalban)

Én nem vagyok „megérezős”, se „beképzeltős”, s ilyet még életemben soha nem éreztem, mint most. Tulajdonképpen alig tudom megmondani, hogy mit érzek, de mintha a csontjaimban, a sejtjeimben, az idegeimben érezném, hogy valami – lesz. S a „valami” nehéz lesz. Persze, nem akarom állítani, hogy ez misztikus megérezés, bármennyire éles és erős is lehet pusztán egy természetes lélektani jelenség, hisz több, mint másfél éve állandó feszültségben élünk. Ugyancsak ennek a hangoltságnak lehet betudni azt is, hogy – még ha Isten szava is a fent említett megérezés – önkéntelenül is ávó formájában képzelem el a „sorsot”, és csak így, és nem is tudom másként elképzelni. Pedig lehet, hogy a Jóisten tényleg gondolt valamit, tényleg tudtomra adta, de egész más lesz, egész más... Még azt se gondolom, hogy feltétlen külső dolognak kell lennie. S bizony félek, úgy, hogy kiver a veríték. Pedig szívesen adom, ó de szívesen!...

IX. füzet: Végső önátadás

1962. november 15.

Olyan fáradt vagyok mostanában, hogy az egész kétségbeejtő. Teljesen összeesik a fejem felett, tévelygek benne, mint a szürkületi sűrű erdőben kering az ember, ha elveszti az utat. S nem tudom, miért. Nincs rá okom. Jaj, csak ne legyek beteg! Sose félttem a betegségtől, ha Isten adja, jó. De most nagyon aggaszt; csak addig ne, amíg Édes hazajön. Aztán nem bánom, akármi lesz velem. De mitől lennék beteg? Sem étkezésben, sem pihenésben nem éltem vissza önmagammal. Az aszkézisem a legapróbb és legszürkébb dolgok szintjén maradt. A munkám nem nehéz és nem egészségtelen. Igyekszem nem rágondolni, mégis állandó szorongás ez bennem.

Különben ez a fáradság nagyon megbénítja amúgy is kurta szabadidőmet. Hetek óta nem tudok összehozni egy tisztességes tanítást, úgy folyik ki belőlem minden, mint a lyukas fazékból. Bár mindent egészen rábízok a Szentlélek Úristenre, mégis állandóan félek, és nyugtalanít, hogy a gyerekek megsínylik. Hisz oly kevés, oly szegényes, amit adni tudok. De csak kenyér, ha száraz kenyér is...

1962. *Levél a kórházból, valószínűleg november 20. körül*

...Mondtam már nektek, hogy a keménység nem azt jelenti, hogy télen ne öltözzek fel, s aztán egész évben köhögjek, tízszer annyi gondot okozva. Sokkal több keménység kell ahhoz, hogy az ember mindig fegyelmezetten, a „legkisebb veszteséggel” létezzék, kérje, tegye, amit kell. Természetesen ide tartozik az is, hogy ha beteg, merjen beteg lenni, s tudja elfogadni a szolgálatokat. Hálásan, de tudja elfogadni.

...(Csak zárójelben: egy enivalóan édes kis cinke ingerkedik velem, megnevettet, olyan aranyos.) No, most megkaptátok a vasárnapi szermót. Jaj lesz nektek, itt ráérek mindent kitalálni...

De írni is fogok. Ez így biztos nem fertőz, megkérdeztem. Csak ha rátüsszög, ráköhög az ember esetleg. Mindenesetre mossatok kezet utána, és égessétek el...

Nagy szeretettel ölelünk mindenkit:

a Jézuska meg én

Tímár Mónika halálának 60. évfordulójára

Vonzott a szerzetesség, bár nálunk protestánsoknál ez nem szokásos út. Így jutottam el Kismarosra 1988-ban. A címet Grandchamps-ban kaptam meg, ez egy svájci protestáns, női szerzetes közösség.¹ Ott mondták, ha érdekel a szerzetesség mindenképpen menjek el Kismarosra. A rendszerváltás szele már ott susogott körülöttünk, ezért félig-meddig titkos módon éltek akkor a nővérek a hegyen. Már állt a kőház, amit társasháznak tituláltak, és a „ping-pong terem” volt a kápolna. Ennek az időszaknak nagy áldása volt, hogy szinte már nem volt bennünk félelem, ugyanakkor még nem alakultak ki statikus egyházi struktúrák. Úgyhogy nagyon otthonosan éreztem magam. Együtt étkezhettem a nővérekkel. Csütörtök este a vesperás után kimentünk a kertbe, és Móni emlékére, vele, érte imádkozva énekeltünk. Akkor találkoztam először a nevével. Azt éreztem, hogy valamilyen titokzatos kapcsolatban vannak valakivel, aki meghalt akkor, amikor a közösség tagjai börtönben voltak. Még a családok életében is fel-felbukkan egy-egy ős, „akit soha nem lehet elfelejteni”. Ilyen örökmécsesként élt közöttük Móni. Éreztem, hogy a halálon messze túlvezet Mónika valósága és szeretete.

Aztán megszületett a Napló. Emlékszem, ahogy olvasom, és nem tudom letenni. Megragadott személyessége, amely nyíltságával együtt is intim. Talán épp ez az arány az, amit mindig is kerestem. Mert amolyan lelki sztriptízzel sokszor találkoztam protestáns körökben. Sokszor hallottam fájó és inkább önmarcangolóan őszinte vallomásokot, amik úgy működtek, mint egy zuhany. Amilyen gyorsan és erősen ér a személyes élmény, olyan gyorsan el is megy. Mónika személyessége mély vizekre vezetett, ahol a hullámok hosszan és sokáig mossák a partot. Egészen a mai napig.

¹ Grandchamp – protestáns női szerzetesközösség Svájcban, Taizével egyidőben történt az alapítása, azóta folyamatosan kontemplatív közösségként működnek. Több itt olvasható: www.grandchamp.org

Az, hogy újból elővettem a naplót, Etty Hillesumhoz² kötődik. Rá teljesen véletlenül bukkantam. Az ő története első megközelítésre sajnos jól ismert: egy zsidó lány meghalt a náci lágerben. De a mélyben egy rendkívüli történet. Éppen a legszörnyűbb életkörülmények sodorták Isten felé, és ugyan a zsidó tanácsnál dolgozva menekülhetett volna, de ő önként vonult a lágerbe. Úgy látta, oda kell adja magát, és el kell merülnön a bocsánatban. Ahogy Etty naplóját olvastam, valami hasonló hullámváz kezdődött a lelkemben: Ezek a nők titkosan, mélyen és igazán kapcsolódtak Istenhez. Ez a kapcsolódás valahogy engem is odahív, ahol lelkem legmélyebb húrjait pengetik meg. Volt itt valami furcsa harmónia a 20. század káoszában? Voltak fiatal lányok, akik egy másik világot éltek meg? Miközben a legtöbb ember az egyenruhások örületét látta, ők mást is? Pedig soha nem ismerték egymást, mégis, mintha több ponton is hasonlóan látták volna a világot. Már az is közös, ahogy a magyar könyvkiadás történetének hirtelen fellobbanó kis lángcsóvái voltak. A harmincéves könyvek után szinte reménytelen vadászatot indítottam az antikváriumokban! Mind a kettő „csak” egy naplót hagyott maga után, a 20. századi női misztika csodáit. Úgyhogy Mónikát öregedő fejjel újra ízelettem, így egy másik fénypászma esett szavaira. Mai szemmel nézve az egyházhoz való tartozása, illetve ennek a dilemmája és feszültsége fogott meg a legjobban: Hogyan lehet úgy az engedelmisségi fogadalommal élni, hogy nem létezik az a hűségese papi közeg, ahol valóban bölcs útmutatásra találhatna? A bujkáló közösséghez ugyan csapódott néhány pap, akik jelenlétükkel támogatták őket, de ez az egész annyira a rendszeren kívül volt, annyira átszótt mindent a félelem, hogy nagyon nehéz volt valóságosan támaszkodni az egyházi személyekre. Benne éltek a szerzetes világban, teljes hűséggel mondták a zsolozsmát, tették azt, amit egy világból kihívott szolgának tennie kell, mégsem voltak integráns részei annak az egyháznak, amely a kommunista rendszerrel való együttműködésre volt kárhóztatva. Semmiféle morális ítélet nincs ebben, csupán a hűség valóságos, passióval teljes megélése, szemben az intézmény mindig is szükségszerű túlélési technikáival. Ez a dilemma, ez a kérdéskör annyira valós, annyira mai, hogy az magával ragadt a mában. A Naplóban írja: „Megnéztem a dolgot a szívemmel és az eszemmel. Napok óta könyörgök az Úrhoz... És amennyire világos volt eddig, hogy

² Etty Hillesum: A megzavart élet, Budapest, Gondolat, 1994. ford.: Gera Judit

engedelmeskedni kell – most mintha az Úr Jézus maga tette volna csöndesen kezét a lelkekre: most már nem.”³ Azt a dilemmát éli meg, hogy az üldöztetés veszélyei között óhatatlanul is csak a testi dolgokra gondol mindenki: Nehogy betegek legyenek, nehogy elveszítsék maradék jólétüket, munkahelyüket, iskolájukat, szabadságukat. Az nyomja szívéét, hogy miközben három testvérük Krisztusért börtönben van, őket mindenki arra buzdítja, nehogy velük is ez megessen, vigyázzanak! „Nincs jogom behajszolni a gyerekeket a vértanúságba – de nincs jogom kiölni belőlük a nagylelkűséget sem.”⁴ Egy alattomos folyamatról van szó, amely a nagy önátadásból óvatosságot formál, és Mónika ebben tépelődik a „kintiek” iránti felelősség és a börtönben lévők iránti szolidaritás között.

Ez ma is nagyon ismerős. Maga a vívódás is olyan, mintha valaki ma mondta volna: „azt tanultuk, hogy még a téves lelkiismeret is kötelez – bennem pedig nagyon egyértelműen kiabál most a lelkiismeretem.”⁵ Gyönyörű egyrészt az az elkötelezettség, amelyben a jó út megtalálása mellett kitart. Másrészt a szabadság és az elkötelezettség harmóniáját keresi: „Mi szabadon engedelmeskedünk. ... Nem vagyunk ideg-szanatórium, hanem szerzetesek.” A mai posztmodern egyházi helyzetben napról napra visszaköszön Mónika dilemmája, amikor az egyházat nem külső épületeknek, kooperáló szervezeteknek, hanem Krisztus iránt elkötelezett életnek gondoljuk. Talán megtanuljuk Mónikától, hogy az engedelmesség nem formális meghajlás, nem azt jelenti, hogy gondolkodás nélkül kell tennem, amit a feljebbvaló mond. Éppen abban a korszakban, amikor gerinctörés volt a tét, kinyílt benne a valódi engedelmesség virága.

Ami akkor Mónikával történt, az a szerzetesség megélésének modern kori alappilléreit tette le. Mert ma nem a pusztaság démonjaival kell megküzdenünk, ahogyan ez a negyedik században történt. Akkor Szent Antal az egyházért ment ki a félelmes pusztaságba. Oda, amitől mindenki rettegett. Hiszen mindig ott újul meg a közösség, ahol aggodalmainak fókuszja található! Aki kimerészkedett erre a félelemmel teli távoli tájra, voltaképpen a többiekért tette. Értük vívta belső harcát,

³ Mónika naplója, Budapest, Vigília K. 1990, 110. o. A továbbiakban MN.

⁴ Uo. 110. o.

⁵ Uo. 112. o.

mert a szívében mindenki mindenkivel összekapcsolódva él. Hasonlóan történhetett ez a huszadik században, amikor a börtön, vagy Etty esetében a haláltábor rettenete szeretetre hívta ezeket a lányokat. A lelkiismeret szabadsága, harca és átadása a mi modern korunk pusztája. Vannak, akik megvívják értünk is ott a harcot.

Ma a szabadság fantomjaival küzdünk. Korábban erőszak-szervezetek látványos egyenruháiban, később különféle márkák tömegcikkeiben. De az erőszak maradt. Ezzel együtt a szabadság kincsének őrzése is maradt. Voltak és vannak emberek, akiknek különösen is nagy kincs ez. „Mária nem játékszere az Úrnak, hanem szabad, önálló lény, akit megkérdez az Isten, és aki teljes felelősséggel válaszol,... nem, nem kényszeríti még most sem, önmagára való hivatkozással sem, az elmúlt és a jövő nemzedék üdvéért.”⁶ Mónika számára különösen érzékeny tapasztalat volt a szabadság. Egyébként miért is lett volna egy ilyen közösségnek a tagja? Az egyházban oly gyakran megjelenő megfelelési kényszer idegen volt tőle. Úgy viselkedni, ahogyan illik? Helyesen, és mindenki számára elfogadhatóan élni? Akkor ebben a rendszerben nem lehetett hitben maradni. És hol van ez a krisztusi szabadságtól? „Elhatároztam, hogy annyit lógok, amennyit csak lehet. Mindig, mindenütt úgy sem lehet lenni, mindent úgysem lehet megtanulni és elolvasni, hát ki kell válogatnom a legjobbat. És nem szabad gyávának lenni, kell tudni kockáztatni, nagyvonalúnak lenni. Csak nem a magam gyönyörűségére vagy gyönyörűségéért, hanem a tökéletes szolgálatért. Mert az ellenkezés is fakadhat ösztönösből és lehet bálványozás.”⁷ Gyönyörű és vonzó Mónika szabadsága. Még a legapróbb dolgokban is jellemzi ez a finom különbségtétel és egyensúly: jelen lenni, de távolsággal. Csak az Úrért égni, de az emberekben. Az emberek között elbújni, de nem idomulni semmihez. Egészen elengedni minden földi mankót, de a földön megélni Isten országát.

Mi más ez a finom különbségtétel, mint maga a szerzetesség? A szerzetes az, aki először van, létezik, és aztán cselekszik. Akinek saját maga a „munkaeszköze”, mert önmagát szeretné mind jobban Isten eszközévé faragni, és ezáltal égi jellé válni ezen a földön. Életének a központi titka az átváltozás: olyanná lenni, mint maga Krisztus. Még ha

⁶ MN. 32. o.

⁷ Uo. 37. o.

ez lehetetlen is a földön, őt a mennyei dimenzió vonzza, ezért nem adja fel! Ez a saját magán végzett szobrászművészet tükröződik a napló minden oldalán. Minden túlzást igyekeznek lefaragni magából. Erre különös példa a hegedűje. Ez a hangszer földi lelkének jelévé vált. A mennyei szépség utáni vágya miatt engedte el újra és újra a hegedülést. Gyönyörködtetőek olvasmányos élményei. Mégis vissza-visszatérő kérése önmagához, hogy ne akarjon a könyvekbe merülve saját magával törődni, hanem váljon ehető kenyérré a „gyerekek”, novíciák számára, akikért felel.... Nagyon nagy felelősség terheli az embert, hogy megtalálja, kifejlésze, megőrizze hivatását.”⁸ A legkisebb hűtlenséggel sem szabad szűkítenem a nyílást. Tisztítani, tágítani kell állandóan!⁹

A modern szerzetesség alapjait leteszi abban az attitűdjében is, ahogyan a testben való létezéshez viszonyul. Ma egészen másként gondolkodunk már az emberi testről. Ferenc pápa így foglalta össze ezt a formálódást: „Jézus azzal, hogy hangsúlyozza feltámadásának valóságosságát, megvilágítja a test keresztény perspektíváját: a test nem akadály, nem a lélek börtöne.”¹⁰ Mennyire rímél ez arra, amit Mónika hatvan éve így ír: „Szeretem ezt a földet, és szeretem a testemet is, szeretem, ha izmaim megfeszülnek, hogy rugalmasak és hajlékonyak, és szeretem, ha olyat csinálhatok, ami minden erőmet igényli, mert olyankor minden figyel bennem, minden szolgál, a vér pont oda folyik, ahova kell, minden sejt felébred és készen áll.”¹¹ Az anyagi test folytonos metafora számára: „Tele vagyok áhítattal. Mennyi titka lehet az Úristennek, ha az anyag törvényei is ilyen bonyolultan finomak - és ismeretlenek. Sok, sosem szűnő erőfeszítést kíván szellemi embernek lenni.... Milyen csodálatos lehet a szellem, ha az anyag ilyen csodálatos, változatos, gazdag. Hisz csak számár-testvére annak!”¹² Az anyagi létezés körül forgó világban pontos útmutatást jelentenek szavai, melyek távol állnak minden spiritualizáló vonástól.

Mónika vezethet bennünket abban, hogy itt és most, testünkben és lelkünkben megtaláljuk a krisztusi utat. Egyedül és közösségben,

⁸ Uo. 36. o.

⁹ Uo. 34. o.

¹⁰ Vasárnapi beszéd 2018. április 15. www.magyarokurir.hu/ferenc-papa/ferenc-papa-az-emberi-test-isten-csodalatos-ajandeka

¹¹ MN. 60. o.

¹² Uo. 38. o.

kitaszítottan, mégis bent, szörnynek tűnő világban, mégis a szépséget szemlélve éljük.

Utolsó levelét a kórházból írta a közösségnek. Az egyik legszebb írása ez. A kórházi szoba festői tájjá alakul át benne, a benti világ félelmei is Istent tükrözik: „*Szeretem ezeket a sötét csillogású, hűvös tapintású álmokat, itt minden lehetséges, a tér és idő vaskos és megmásíthatatlan falai semmivé foszlanak...*” Valóban semmivé foszlottak.

A hatvanadik évforduló alkalmával elmentem Tímár Mónika sírjához a Farkasréti temetőbe. Hosszas keresgélés után sem találtam meg a helyet. Végül a központban felírtam a szomszédok nevét, ez segített. Persze, mert a sír nylonba csomagolva takarta titkát. A tulipánok ugyan árulkodtak arról, hogy itt decemberben egy különleges tavaszi szellő emlékezik valakire, de ezt nem vettem észre. Ahogy nézem a félig átlátszó, félig becsomagolt, félig mai, félig régi sírt, Mónika misztikájának a lényegét láttam meg. Úgy tudott kapcsolódni Istenhez, átölelni őt, elmerülni benne, hogy ebből senki semmit nem vett észre. Mintha még ma is elleplezné titkát. A titkos szeretet útja az övé. Még a bujkálók mögött is elrejtett az a mély készség és szeretet, ami benne élt. Ő az, aki nem kiált, nem lármáz, aki Isten jelenlétének a legforróbb és legtitkosabb forrása. Az Úr úgy adta, hogy a leginkább vérzivataros időkben voltak és vannak ilyen források. Csak meg kell találni őket!

Ha egy szót ki kellene emelni Mónika üzenetéből, amely mindannyiunkat mélyen érint, az a készség! Isten útján jóformán semmire sincs szükség. Semmilyen nagy tetre, képességre, érdekes élményekre nem tart igényt Alkotónk. Egyetlen egy valamit vár tőlünk, amiről mondhatni azt is, hogy az éppen a semmi: a nyitottság, a készség. Az ember többnyire önmagával tölti ki egész életét. Mintha valami kellemes edényben élnénk, és arra törekszünk, hogy annak az egész terét kitöltsük önmagunkkal! Isten pedig arra vágyik, hogy hagyjuk el ezt az edényt, és szabadon menjünk vissza hozzá, Teremtőnkhez. Ilyen egyszerű ez: „...én odaadtam magam, arra használsz, amire akarsz.... mintha Te lennél, pedig én vagyok.”¹³

¹³ MN. 137-138.o.

Mónika legerősebb vágya, amely szinte minden oldalon visszaköszön, hogy készen álljon Isten számára. Erre számos képet használ:

a. Ő a vas a mágneshez képest: „Úgy fordulok feléd, mint mágnes felé a vas. És akkor ujjongó napra ébredek, nem férek a bőrömben és minden szorongás szétolvad a szívemben. Milyen jó itt nálad Uram! Én nap mint nap kínálgatom Neked, hogy aludj, pihenj nálam, hisz úgyis annyit zaklatnak, végül mégis te simogatsz álomba, ott alszom el a kezeid közt, összekuporodva a lábaidnál...”¹⁴

b. Ő a gyújtós: „Úgy szeretnék mindent, mindent odaadni. Kis kályhát csináltunk, hogy ne fázzék a hideg téiben. Tréfából azt mondtam, én leszek benne a Tüker alágyújtós. De a tréfa azóta nem hagy nyugodni: ez tényleg így van. Kicsi vagyok, jelentéktelen vagyok, a tüzet, a meleget nem én adom. Nincs fényem, nincs kalóriám. Mégis rajtam gyúlnak meg a Szenek.”¹⁵

c. Ő a gyertya: „Én leszek a Szent Szűz Szentelt Gyertyája. ...Kézenfogva elindulunk. Először elmegyünk Atyáért. Mindkettőnk Édesse mosolyog, Szent Fián meggyújtja a Szentelt Gyertyáját, s magasra állítja beleegyezése jeléül”¹⁶

d. Ő a virág: „Eldöntöttem, hogy az egész napom egyetlen virágszirmos, adorálós, napfényes körmenet lesz, cellától celláig, oltártól oltárig, embertől emberig, embertől Istenig.... Ma reggel elgondolkodtam azon, - s milyen szomorú ez -, hogy bennem hány mag sült meg, hány bimbó száradt el, hány virág lett terméketlen... S hány virágom érett piros gyümölcsé?”¹⁷

e. Ő az illat: Uram, odaadom magam, mint ahogy a virágok adják nyári estéken az illatukat. Csendben, egyszerűen, természetesen.

f. Ő a kenyér: „Corpus Christi Mysticum. Alter alterus portate. (Egymás terhét hordozzátok! Gal 6,27) Gyönyörű szép ez, boldoggá tesz... Csak érlelj meg, örölj meg, tégy táplálékká, emésszenek el egészen!”¹⁸

¹⁴ Uo. 39. o.

¹⁵ Uo. 283. o.

¹⁶ Uo. 253. o.

¹⁷ Uo. 206.-207. o.

¹⁸ Uo. 202. o.

Semmi részem abban, hogy Jézus kegyelme kenyérré tesz.¹⁹

g. Ő a termőföld: „Atya mondta Kis Szent Teréz szüleiről, hogy a maguk szerzetesi hivatásáról le kellett mondaniuk, hogy egy szent Terézt adhassanak. Engem is ilyen termőföldnek hív az Úristen.”²⁰

Nem vagyok-e termőfölded, zsiros, kövér földed, elrejttem-e magam éhes gyökereid előtt?²¹

h. Ő a lépcső: „Szeretnék lépcsővé formálódni a lábai alatt, szeretnék egészen felszívódni táplálékként belé.”²²

Sorolhatnánk a képeket, amelyek mind jelzik a misztika útját: szeretne határtalanul egybeolvadni Istennel. A mennyei út nem elveszi akaratunkat, hanem fölülírja. Nem követel, hanem átalakít. Nem megtöri a botot, hanem alkalmas eszközzé alakítja a készséget. Mónika erős vágya volt ez az eszköz-lét, és mi más vágyunk lehet nekünk? Bármit, amiben élünk Isten terepévé alakítani. Bármit, amit birtokolnánk Isten gazdagságának tároló edényévé alakítani.

¹⁹ Uo. 87. o.

²⁰ Uo. 53. o.

²¹ Uo. 88. o.

²² Uo. 72. o.

Móni és a közösség

Talán távolinak tűnik a kezdés.

A francia domonkos Emonet atya *Metafizika egyszerű szavakkal* című könyvének a bevezetőjében olvassuk, hogy „...a filozófiai gondolkodás ébredése – a Kr. előtti VII. és VI. században – a költői megismerés eszközeivel kezdődött. Létük hajnalán a filozófiai intuíció és a költői intuíció csodálatos összhangban álltak egymással. Tudnánk vajon mi is hasonló utat választani magunknak az alap-igazságok elérésére? Megpróbáltuk. Meglepetéssel tapasztaltuk, hogy a metafizikus és a költő testvérek azoknak az intuícióknak a tekintetében, melyek megnyitják szellemünk előtt az ős Éjszaka birodalmát.”¹

Ezek az intuíciók közelebb visznek minket az Igazsághoz, Emonet atya munkájában a metafizikai igazsághoz.

A fenti gondolatok annak megsejtéséhez vezettek, hogy a költészet talán segítségünkre lehet a misztikus bölcsesség felé vezető, Istenhez közelítő utunkon.

Pilinszky János munkássága segítette ezirányú tapogatózásunkat, illetve KuklayTóni atya megfogalmazása nyitott lehetőséget Móni és az őt megérlelő közösség teljesebb megértéséhez.

Tóni atya egy Pilinszkyről szóló beszélgetésben idézi a költőt: „Korábban jobb kézzel írtam, most ballal, korábbi korszakom a Duna, a mostani a Tisza, korábban perfekcionista voltam, most tudom, hogy nincs tökéletesség.”² A Duna korszakában az ógörög költészet fejedelme, Homérosz volt az eszményképe, aki két szóba bele tudta sűríteni az Odisszeia egy-egy szakaszát.

Ebben a Duna korszakában írta a Harmadnapon című versét:

Harmadnapon

És fölzúgnak a hamuszín egek,
hajnalfele a ravensbrückeri fák.
És megérik a fényt a gyökerek.
És szél támad. És fölzeng a világ.

Mert megölhették hitvány zsoldosok,
és megszünhetett dobogni szíve –
Harmadnapra legyőzte a halált.
Et resurrexit tertia die.

Második, „balkezes” „Tisza” korszakában már nem az a célja, hogy tökéleteset alkosson, hanem azt kereste, hogyan kapcsolódhat a tökéleteshez. Így jutott el – Dosztojevszkij és Simone Weil segítségével – ahhoz, hogy az evangéliumi esztétika „jézusi pillantásával” lássa és látassa a világot, önmagát és az embereket. Ekkor született pl. a Metronóm című verse:

Metronóm

Mérd az időt,
de ne a mi időnket,
a szálkák mozdulatlan jelenét,
a fölvonóhíd fokait,
a téli vesztőhely havát,
ösvények és tisztások csöndjét,
a töredék foglalatában
az Atyaisten ígéretét.

Nekem úgy tűnik, hogy Móni és a közösség életében is felismerhető ez a kettős korszak, a tökéletesre törekvésnek és a Tökéletes utáni szerető vágyakozásnak két korszaka. S ez sokban segít megérteni Mónit is, a közösséget is.

A Közösség Duna korszaka

Lénárd atya mondta nekem egyszer: „Szeretnénk megmenteni a hivatásokat.” A közösség létrejötte ezzel fejezhető ki legtömörebben.

Így alakult a közösség. Mivel Ági a feloszlatásig a bakonyi ciszter közösségben élt, amiről bőven mesélt, természetesen adódott vezető fonalként Szent Benedek Regulája. Akkor nem volt szó arról, hogy bencések, vagy éppen ciszterek szeretnénk lenni. Szép eszmények voltak, hogy mások máskor, másutt hogyan csinálták. Szerettük nézni a képeket, olvasni a történeteket. S közben élni az Istennek adott életet, ahogyan lehet. A nagyobbaknak (én a 10. voltam) voltak ismereteik, emlékeik szerzetesekről, sőt Kisági (Kemény Ágnes) pl. tagja is volt valamilyen szinten egy közösségnek (talán az Isteni Megváltó Leányainak).

Lénárd atya a reá nehezedő felelősséggel távolabbra nézve keresett a jövőre vonatkozó megoldást. Ezekről keveset tudok. Atya fontosnak tartotta egyrészt az Egyházhoz tartozást, másrészt keresni, találni akart egy a szabad világban élő közösséget, amelyik támasza lehetne letartóztatások esetén – vagy egyáltalán – az itthon maradottaknak. Ilyen keresések közepette ismerte meg René Voillaume könyvét, az *Emberek között*-et. És kezdődött a kapcsolatfelvétel a kistestvérekkel. Két férfi kistestvér, Paolo Villa és Heinz Schmitz látogatott bennünket, majd női kistestvérek jöttek, kettő közülük Debrecenben járt nyári nyelvtanfolyamra (Nyári egyetemre?). Úgy találtuk, ugyanazt az életet élik kint a szabad világban, mint mi itthon. Erre még visszatérünk.

Vegyük észre: Nálunk van rengeteg belső kincs, de még „bimbó” formájában. Őrizni a bimbók egészségét, épségét. Erős talaj kell ehhez. Mindez nagyon szükséges, nagyon fontos.

Ennek a „korszaknak” egyik aranylegendába illő jelenete az a látogatás Kalocsán a börtönben, amikor együtt volt az egész közösség.³ Négyen bent raboskodtak, és mindegyikükhöz két látogató mehetett.

Eszünkbe jut a jelenet, amikor a farizeusok szólnak Jézusnak: „Mester, tiltsd meg ezt a tanítványaidnak! Mondom nektek – felelte Jézus –, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak megszólalni.”⁴ ...vagy 10-12 fiatal lány. Itt nőtt föl, érett szentté Móni.

Móni Duna korszaka

Móni naplója

Ági kis albérleti szobájában jöttek össze hárman-négyen, keresve, hogyan lehet egészen Istennek élni. Szent Benedek Reguláját tanulmányozták. Egyik alkalommal, amikor kis ideje már Móni is közöttük volt, megszólalt: „Vonatkozzon rám is, ami a Regulában van.”⁵

Akkoriban írta: „Nagyon nagy felelősség terheli az embert, hogy megtalálja, kifejlessze, megőrizze hivatását.”⁶ „És nem elég a rosszat nem tenni, tenni kell a jót, hogy amíg elszárad egy bimbód, nyíljék ki tíz!”⁷

1958 őszén ismertem meg Mónit: advent első vasárnapján vitt ki a kelenföldi kisházba,

Előtte: június 16. – Nagy Imrék kivégzése, adta hírül reggel a rádió. Aznap volt az évváró a gimnáziumban! A mozik híradójában Tóth Ilona pere. Ebben a légkörben éltünk.

Nyáron németországi utazás az iskolánk (XI. kerületi Leánygimnázium) szervezésében. Visszafelé éjszaka a vonaton Bánszky Évivel beszélgettünk, hogy valami komoly lépésre lenne szükségünk. Komoly lelki életre. Keressünk egy szigorú lelki atyát, mint Szent Erzsébetnek volt a ferences Konrád. (Egyedül őroluk hallottam addig.) Éva keresett, talált. Szeptemberben vagy októberben kerestük föl Lénárd Ödön atyát a József körúton. És Ő ismertetett meg Mónival, aki adventben kivitt a kisházba.

Mit jelentett Móni a számomra?

Példa volt. Ahogy a közösség többi tagja is. Mindegyikük a maga területén a saját feladataival, Anikó bölcs szeretetével, Kisági gondnoki szolgálatával, Zsuzsa csendes mélységével, Dóri a kedvességével, Jutka a készségével... Ez a tisztelet, szeretet végig, a mai napig megmaradt bennem.

Móniban nem volt semmi különös. A mindennapok feladatait csinálta mosolygós készséggel, egyszerűséggel, szeretettel. Igyekezett megismertetni az általa becsült emberekkel, elvitt a Heine Medin betegek utókezelőjébe, megismertetett súlyos élethelyzetekkel, elvitt Gyurkovicsékhoz. Leginkább a példájával nevelt. Azzal, ahogyan szerette az életet, minden feladatával, szépségével, nehézségével, a szükséges

fegyellemmel együtt. A regulamagyarázatokat igen változatos helyeken tartotta: uszodában, csónakon a Dunán, néha egy szobában valamelyikünk lakásán. Nagyon fontos tanításokat kaptunk, melyek alapja a befogadásra kész teljes nyitottság: „Nyissuk meg szemünket a megistenítő fénynek, és megdöbbsent füllel halljuk, mire int bennünket a minden nap felénk kiáltó isteni szózat!”⁸ Érvényes ez az egész életre, valamint az is, hogy „Szeresd a békét és járj utána!”⁹ Mert nem jön magától. Egyik, számomra meglepő regulamagyarázataira elevenen emlékszem: A Városmajori Kórház előtti parkban – Klári műtét közelben feküdt a kórházban – egy bokor tövében ültünk. Nem emlékszem mi volt a fő téma, de valahogyan azzal kapcsolatban említette a forma-anyag kettősségét. Mintha egy verőfényes rétre nyitott volna ajtót számomra, amikor azt mondta, hogy a forma nem csupán a váza alakját jelenti, hanem a dolgok lényegét, amitől minden az, ami. Ezzel irányította figyelmemet a metafizika világára. Amikor az egyetemen, fizikus szakon is kötelező volt a marxista filozófia, Móni javasolta, hogy az egyes témákat előbb vegyem át Schütz Antalnak *A bölcselet elemei* című könyvéből, utána nézzem át az egyetemi jegyzetet. Ez volt számomra a másik nagy indítás, segítség. Később, amikor Jacques Maritain legnagyobb tanítványa, Heinz Kistestvér a közösségben járt, éppen ezt a könyvet olvastam, s ezzel kezdődött Jacques Maritain tanítványainak köréhez történő kapcsolódásom, amolyan mezítlábas metafizikusi létem.

Most azt mondjuk, hogy rendkívül nehéz körülmények között – Móni szavaival – „akartunk szentek lenni”. Nem valamilyen szerzetes-rendbeliek, egyszerűen csak a szeretett Isten közelségében élők. Akkor az nekünk természetesnek, a világ legtermészetesebb dolgának tűnt. Csináltuk, ahogy tudtuk. Tímár Ági szabadulása után mondta – Móni akkor már nem volt köztünk –, hogy „Nem vagytok annyira felelősek, mint amennyit hibáztatok.” (Jó lenne ezt rá is vonatkoztatni!)

Móni Tisza korszaka

Ha szabad visszatérni az eredeti hasonlathoz: Móni számára is fiatalon a tökéletes élet volt az eszmény, azt szerette volna megvalósítani, idővel egyre hangsúlyosabbá vált a Tökéleteshez való viszonya. A mind súlyosabb körülmények és feladatok terhe alatt ez egyre nyilvánvalóbb lett.

„A szentek életének titka az Istennel való bizalmas, meghitt kapcsolat, mely növekszik bennük.”

„...ez a meghitt kapcsolat finoman eloszlatja a kétségeket és félelmeket, és életünket egyre fogékonyabbá teszi az ő szelíd fényére”, mondja Ferenc pápa.

„A szentek visszatükröződő fénnel ragyognak és a mindennapok egyszerű gesztusaival mutatják meg Isten szerető jelenlétét, aki lehetővé teszi a lehetetlent”, mondja a Szentatya.¹⁰ Teljes egészében ez jellemezte Mónit.

„Még soha nem vágyódtam ennyire az Oltáriszentség után, mint az utóbbi hetekben. Nem tudok betelni Vele, minden alkalmat megragadok, hogy együtt lehessenek Vele. Nem kell, hogy szóljon, csak nézhessem, tudhassam, legalább bent a szobában. Csak várhassam egész nap, hogy letérdelhessek elé 'hazatérve, és köszönthessem: Uram'. Néha elsírom magam a vágytól. Lélekben sokszor letérdelek elé, értetek, Atyám, Édesanyám!”¹¹ A nyár folyamán bevezette a hétféj, szombaton és a vasárnap jó részében is tartó szentségimádásokat.

„Ma vagyok 25 éves. még soha ilyen boldog nem voltam, hogy élek, Nagyon-nagyon megköszöntem az Úristennek, hogy megteremtett.”

A letartóztatások után „most először néhány hete, hogy nem csak békesség van bennem, hanem valami ragyogó, sodró boldogság, ami egészen megráz – néha csak tántorgok, mint a szédült pillangó a fényben. Nem hasonlít ez a régi boldogságaimhoz, vagy alig. Kizárólagos és egyedüli forrása az úr Jézus közelléte.... Még soha nem szomjaztam így rá, fizikai fájdalom szinte, ha nem lehetek Vele, az Oltáriszentséggel.”¹²

Ebből a Jézushoz való belső kapcsolódásból forrásozó béke volt Móniban a vonzó, ez tette, hogy jó volt vele lenni, mellette élni. Nem a szavai, hanem a lényé. Lényének igaz volta nyújtott biztonságot.

A közösség Tisza korszaka

Térjünk vissza a közösséghez, amelyben Móni – mondhatjuk – szentsége kibontakozott. Erről gondolkodva fölmerül bennem a kérdés, hogy mi lett volna velünk, ha Ági nem jön el Érdről, ha nem alakulhat ki körülötte ez a szinte elképzelhetetlen kis csapat? Móni 1962 december 13-án hazatért az Atyai Házba.

Az 1961-es letartóztatásokat követően először a közösség léte volt a kérdés. Móni ezért harcolt, ez életébe került, de sikerrel megtartotta a közösséget. Megjegyzem, hogy ez a megmaradás közös munka volt, mindenki beleadta egész valóját, minden emberi gyengeség ellenére.

A börtön egyik következménye volt, hogy kis közösségekre osztódtunk: Budapesten alakult 2-3 ház, majd egy-egy Miskolcon, Komlón, Debrecenben. Elsősorban kényszerből, szükségből, elgondolt biztonságból, de ugyanakkor megtámogatva a közben egyre jobban megismert kistestvérek életével, szabályzatával. Komolyan gondoltunk – lehet kicsit naivul – kialakítani velük valamilyen testvéri kapcsolatot.

Itt van előttem egy 1971-ben Brünóban készült fénykép, amelyik jól mutatja, hogy a kistestvérek is, mi is komolyan vettük a két család közeledését. A kistestvérek alapítójával, petite soeur Madleinnel, „Magda nénivel” és a vele utazó kistestvérekkel együtt vagyunk öten a mi közösségünkben. Őszintén érdeklődtünk, a kistestvér konstitúciót olvastuk, szerinte igyekeztünk élni.

Ugyanakkor mi teljes elzártágban voltunk, a szabad élet lehetőségeit nem ismertük. De maga az alapeszme megragadott bennünket: Kis csoportokban Istennek adott életet élni az emberek között.

Így teljesen érthető Klári és mások, pl. Erzsébet reakciója, amikor fölmerült a kistestvérekhez történő teljes odakapcsolódás lehetősége Klári hosszú olaszországi tartózkodása után. Nem volt idő, nem volt lehetőség arra, hogy az egész közösségben kiérlelődjön egy határozott kép a jövőt illetően.

A nyomasztóan súlyos körülmények között az Isten-szeretet Móninál a teljes élet-áldozathoz vezetett, Klárinál egy igen szép eszmény, Istennek szentelt élet követéséhez, amely megmaradt akkor is, amikor a nehéz körülmények nála bizonyos külső változtatásokra vezettek. Megköszönjük Klárit, a kistestvéreket, hálát mondunk értük.

Itt talán helyénvaló a domonkos Szigeti atya gondolata: „Isten az Ő szent céljait nemcsak a mi elgondolásaink módozatai szerint tudja elérni és megvalósítani.”¹³ Valamint: Mi „szinte nehezményezzük, hogy sokan nem szabályosan – ahogy mi szeretnénk – üdvözülnek.”¹⁴

Ezek után a többiek együtt maradtak, szintén a teljes odaadás vágyával. Kistestvér konstitúció? Szent Benedek Regulája? Mindenesetre kis közösségekben szétszórva. Élet volt, hűség volt, szép volt. Keresésünkben, gyötrődéseinkben erőt adott Jacques Maritain levele, melyet 1971 júliusában küldött Áginak:

„Drága barátnóm!

Június 11-én (az én nagy évfordulómon) írt sorai mélyen érintettek, és nagyon köszönöm őket. Szívem legmélyéből. Végtelenül értékes számomra, amit Raissa Naplójával kapcsolatban mond, és hálát adok Istennek ezért a csodálatos barátságért, amelyet Raissa és Ön között létrehozott. Hívja őt segítségül szüntelenül, tudom, hogy ő segíti a barátait.

Két barátja, akik pillanatnyilag Franciaországban végzik tanulmányaikat, oly gyakran beszélnek nekem Önről, hogy számomra úgy tűnik, mintha saját szememmel is láttam volna már Önt. Minden nap imádkozom Önért. Bocsásson meg egy öreg embernek, aki a halálra készül, hogy a maga nyersességében – talán tapintatlanul – kimondja mindazt, amit gondol.

Azt hiszem, hogy a teljesen egyénileg Istennek adott élete a legtöbb, amit Ön az Ő szerelméért tehet. Meg vagyok győződve róla, hogy az emberek általában nem számolnak eléggé a privát fogadalmak értékével, amelyekkel a lélek egészen átadja magát Istennek: a szeretet egyszerű odaadásával a Szeretetnek. Az, amit mi, Raissa, Vera és én tettünk, sokkal fontosabb volt az életünkben, mint az, amit most egy szolgálaton kívüli öregember hamarosan tenni készül – ha novicius mestere nem lesz vele túl szigorú, – aki vágyik a szerzetesi engedelmességre, mert élete egész folyamán csak a maga feje után ment.

A Gondviselés, az általa megengedett körülmények Önnek a katakombák keresztényei között adtak helyet. Ma nincs ennél kedvesebb Istennek. A világ forgatagában neki szentelt és egyedül általa számon tartott lelkek kis csapatával készíti elő a Szentlélek az Egyház számára

a sürgető nagy megújulást, aminek csupán átmeneti patológikus szimptomája a hit krízise a mi szegény Nyugatunkon. Az a szeretet, amit imája és kontemplációja titkában Istennek ad, fontosabb a jövő számára, mint a püspöki megbízásokkal kifejtett tevékenység, és a nyilvánosan elismert szerzetes rendek többsége által megszerzett összes tapasztalat. Természetesen megértem azt a vágyát, hogy az Egyház kezei által és szentesítésével adja Istennek magát (én magam is érzem ezt a vágyat), de ez bizonyos körülmények között nem valósítható meg. Világos előttem, hogy amit a Gondviselés akar, az a barátságok szent szabadsága, amely Isten szerelméből született, és ahol mindenki egyszerű személyes fogadalommal adja magát neki.

Más vonatkozásban egy jelentős előnyt is látok. Mert ez lehetővé teszi, hogy a *maga teljes igazságában* mondhassák néhány indiszkrét barátuk, hogy másokhoz hasonlóan egyszerű laikusként élnek munkás, kenyérkereső életüket...”

A továbbiakban olvashatjuk: „...távol vagyok attól, hogy csodáljam azt, ha valaki a szervezésnek adja az elsőbbséget.”

„Íme kedves Hildegard, ezeket a dolgokat akartam elmondani Önnek, az én öreg filozófusi szemléletem és a bennem lévő tapintatlanság keverékeként.

Ítéljen róluk Ön, s ebben segítségére lesz annak a két áldott, nálamnál bölcsebb és jobb embernek a tisztánlátása, akik átadják Önnek a leveletem.

Mindenekelőtt azonban szeretném kifejezni szívbeli lelki egységemet Önnel és mélységes hálámat a számomra oly kedves barátságért, valamint testvéri szeretetemet, amellyel Önre gondolok.

Kezeit csókolom,
Jaques”

Ezek a sorok elegendő békét adtak az élet folytatásához az addigi keretek között.

Ilyen körülmények között jött haza 11 folyamatosan börtönben töltött év után Lénárd atya. A börtön magányában a közösség addigi útját őrizte, érlelte. Számára továbbra is az volt a legfontosabb, hogy a közösség biztonságát megalapozza, leginkább oly módon, hogy valamiképpen egy nyugati stabil közösséghez kapcsolja. A kistestvér szál, mondhatom, a kölcsönös tájékozatlanság miatt szétfoslott

a közösség számára. Viszont akkoriban volt a ciszter rend fő előjárója Rómában Zakar Polikárp a zirci apát. Mivel Áginak, mint ismert, volt ciszter kötődése, az apát úr el tudta intézni, hogy visszamenőleg ciszterekké fogadják a közösség tagjait. Így Kismaros ciszter apátsággá lett, ami akkor azzal járt, hogy megszűntek a külön házak, vidékről is mindenkit összehívtak Kismarosra. Megjegyzem, hogy akkor már Nyugaton régi patinás rendeknek is lehetett egy-egy új ága, esetleg kis közösségekben, a világban, „az emberek között”. Erről itthon nem tudtunk. 1989-ben került a kezembe a Fetes et saisons francia folyóirat januári száma, melyben az „emberek között”, a világban élő kis kontemplatív közösségekről olvashatunk. Az egészen új kezdeményezések mellett találunk itt domonkos, karmelita, szalézi lelkiséget új módon megélő kis közösségeket. Jelen van természetesen Foucauld atya, de ugyanúgy Szent Ágoston lelkisége is. És nem maradnak ki a felsorolásból a Szent Benedek Regulája szerint élők sem. De hát minderről a hetvenes évek végén itthon semmit sem lehetett tudni – a kistestvéreken kívül. Így Lénárd atya erős szervezőkészsége, nagy fokú, megalapozott veszély érzete, a tagok készsége, valószínűleg vágya egy nyugodt, szép közösségi életre, mely különösen a kezdetekben elérhetetlen eszmény volt, tette lehetővé a teljes ciszterré válást. Ez is egyik szép következménye, gyümölcse az eredeti közösség hűségének. Megköszönjük a ciszter nővéreket és hálát mondunk értük.

Eszünkbe jut Szent Tamás hasonlata: Kilőtt nyíl vagyunk, voltunk, de csak az íjász ismerte, ismeri a célt.

Ugyanez mondható el az én utamról is, amely mint említettem Móni indításával, később Ági erős biztatására, Heinz Schmitz és Jacques Maritain tanítványainak segítségével oda vezetett, hogy *mezítlábas metafizikusként* szolgálhatom Istent és az embereket. Nagyon sok szépség terem erre fele is. Megköszönöm és hálát adok érte.

Találkozások

Fölmerülhet a kérdés: hogyan viszonyuljunk már most a történetekhez, a különböző utakhoz? Sírjunk, sajnálkozzunk, bosszankodjunk a tőlünk különböző utakon járók miatt?

Más megoldást javasolnék.

Olvassuk, hallgassuk figyelemmel Szigeti atya följegyzését:

„Az élet egyik nem legkisebb elégtelensége, hogy annyi múlt és jelen érték – kezdve a léttől a kibontakoztatottság minden területén – vagy egyáltalán nincs értékelve, vagy csak alig, kimerítően pedig egyáltalán semmi. Holott minden érték epedő vágya beteljesülni azért is, hogy a tudatokban kellőképpen értékeltté váljon. A teremtés minden értéke kimerítően értékelten létezik a teremtő és üdvösséget adó Istenben, aki azt boldogító értékelésül odanyújtja a beérkezetteknek, azok pedig annak a maguk részéről való értékelését egymásközt is továbbadják.

Az üdvözültek lényeges boldogsága az Istenség színről-színre látásos értékelése, mely mindegyikükben más és más fokú és külön egyéni jellegű. És ezt is közlik tovább is: 'Én így értékelem, élvezem Őt. Velem együtt ti is örvendjétek ezen.' – a legtisztább önzetlen együttérzéssel örvendve egymás értékelésének. Az értékelés által végbemegy a teremtett személy részéről a mindenség – Isten és a teremtmények – birtokba vevése, vagyis az ismerés és a szeretés állapotába vevése.”¹⁵

Felhívás ez egymás értékeinek megismerésére, szeretésére, értékelésére.

Ha még csak sejtjük is egymás értékeit, azt alapként mindenképpen látnunk kell, hogy mindezek megszületéséhez szükséges volt Lénárd atya kemény, mindent vállaló határozottsága, Ági sok szenvedés érlelte hűsége. A növekedéshez, érlelődéshez az Úr már a mi esetlenségeinken is átlépdelő hűségünkre, jól-rosszul alkalmazott határozottságunkra épített. S íme, most együtt adunk hálát Móniért, általa a közösségért: kistestvérek, ciszter nővérek és egy mezítlábas metafizikus.

Befejezésül szeretnék még röviden szólni Móni naplójának bizonyos jellegzetességéről: Az Ági felé, Édes felé irányuló szeretetéről, annak erős kifejezéseiről.

Itt ismét segít Pilinszky: „Minden igazi költő ... a fölfoghatatlan egésznek kijáró figyelemmel közelít az érzékileg is fölfogható rész felé. Így bírja megragadni a részletében is a kimondhatatlan egésznek a hitelét. Tudja, hogy az más, mint a beláthatatlan egész, mégis döbönt áhítattal szemléli a töredéket, mert az valódi része egy valódi egésznek. Maga is lelke egészével fordul hát a töredék felé, mely így szemlélve maga is csoda. A töredékben fölfoghatatlan alázattal jelenik meg az egész, anélkül, hogy szó szerint kimondaná magát. Röviden szólva: az ihletett lélek a fölfoghatatlan egésznek kijáró teljes odaadással fordul az egész világ felé. Véghetetlenül mélyebb és összetettebb figyelemmel, mint amit annak a világnak a tudomásulvétele, vagy akár működésének részleges kifürkészése megkövetel. Mire vár ez a figyelem? Mit remél? Mindent. Az egésznek a titkát. Isten beszédét: a töredék foglalatában az Atyaisten ígéretét”¹⁶

Ági, Édes „valódi része volt egy valódi egésznek”. Ez tartott meg mindnyájunkat mellette, ez volt a közösségnek és a belőle kibontakozott életeknek az alapja. Töredékességében is valódi volt, ezért irányulhattunk általa, mellette, bár más-más módokon a Valódi Egész felé.

Jegyzetek

1. Pierre-Marie EMONET: *Metafizika egyszerű szavakkal*, Püski K. 2017. 11-12.o.
2. Kuklay Antal: *A kráter peremén*, VI. kiadás, Százhalombatta, Üveghegy K. 2022. 334.o.
3. *Mónika naplója*, továbbiakban MN, Vigilia, Budapest, 1990. 12-13.o.
4. Lk 19, 40.
5. MN 16. o.
6. MN 36. o.
7. MN 37. o.
8. *Szent Benedek Regulája*, Prológus/8.
9. *Szent Benedek Regulája*, Prológus/17.
10. Új Ember, 2022. november 6. 2.o.
11. MN 1962. III. 14.
12. MN. 1962. III. 21.
13. *Létdallamok*, III/176. Püski K. 2020. 67.o.
14. *Létdallamok*, III/177. 67.o.
15. *Létdallamok*, III/9. 8. o.
16. Borsodi Henrietta: *Örömtől fényesül*, Új Ember K. 9-10. o.

FLORILEGIUM

Már a Napló elején megragadja az olvasót Mónika lelki egyensúlya, az a belső egység, amely alapvető fontosságú az új utat járó „világi” közösségek számára, és amelyet ez a fiatal egyetemista leány törés nélkül élt meg. Egység a teljes Istenhez fordulás és a világ – egy rendkívül problematikus és harcosan ateista külső világ – felé való ugyanolyan teljes odafordulás között. Szereti hivatását, tanulmányait, és ezért felháborítónak tartja évfolyamtársainak érdektelenségét. Szereti a természet szépségét; s ezt vele született rendkívüli nyelvi készségével ragyogó színekkel jeleníti meg. Mindenekfelett azonban Istent szereti, és az iránta érzett szeretetből éli a maga állandó, alázatos aszkézisét.

Hans Urs von Balthasar

Az ellenünk felsorakoztatott erők nevetségesen és aránytalanul nagyok voltak, egy tucatnyi szerzeteséletet élő fiatal lány országdöntő lehetőségeihez arányítva. A bőszült kirohanás ellenünk döbbenetes tanúság volt arról, hogy milyen hatékonyan ismerik el az imádságot, az egyház imádságát, Isten erejét az erőtleneekben.

Tímár Ágnes